Azərbaycan Respublikası
Təhsil Nazirliyi

ARTİ
Azərbaycan Respublikasının
Təhsil İnstitutu

Sertifikatlaşdırma imtahanında iştirak edəcək Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimlərinə dəstək resursları

Təhsilverənlərin sertifikatlaşdırılmasının qiymətləndirmə çərçivəsi

Azərbaycan dili və ədəbiyyatı

Məzmun sahələri və sual sayı

Oxu	8
Yazı	3
Dil qaydaları	19
Ədəbiyyat və həyat həqiqətləri	20

№	Məzmun sahəsi	Mövzular
1.	Oxu	**Mətn üzərində iş**
2.	Yazı	Durğu işarələrinin işlənmə qaydası Plan tərtib edilməsi Əməli yazılar (ərizə, tərcümeyi-hal, akt, məktub və s.) Ədəbi dilin normalarının (nitq mədəniyyətinin) yoxlanılması Ədəbi dilin üslublarının yoxlanması

3.	Dil qaydaları	**Fonetika** • Saitlərin, samitlərin yazılışı və tələffüzü • Sözün hərf və səs tərkibi • Ahəng qanunu • Heca • Vurğu • Fonetik təhlil **Leksika** • Sözün leksik və qrammatik mənası • Sözün həqiqi və məcazi mənası • Çoxmənalı sözlər • Omonimlər • Sinonimlər • Antonimlər • Frazeoloji birləşmələr • Terminlər • Leksik təhlil **Söz yaradıcılığı** • Kök və şəkilçi • Sözün quruluşca növləri (Bütün nitq hissələrini əhatə edir) • Mürəkkəb sözlərin yaranma yolları və orfoqrafiyası • Eyniköklü sözlər • Sözün başlanğıc forması • Sözün tərkibinə görə təhlili **Morfologiya** **Əsas nitq hissələri:** • **İsim.** İsmin quruluşca növləri. İsmin qrammatik kateqoriyaları: hal, mənsubiyyət, şəxs (xəbərlik), kəmiyyət. Ümumi və xüsusi isimlər. Konkret və mücərrəd isimlər. İsmin atributivləşməsi. İsmin sintaktik vəzifələri. • **Sifət.** Sifətin quruluşca növləri. Sifətin spesifik xüsusiyyətləri: əlamət və keyfiyyət bildirməsi. Sifətin müqayisə dərəcələri. Sifətin substantivləşməsi. Sifətin sintaktik vəzifələri. • **Say.** Sayın quruluşca növləri. Sayın mənaca növləri. Sayın substantivləşməsi. Sayın orfoqrafiyası. Sayın sintaktik vəzifələri.

		• **Əvəzlik.** Əvəzliyin quruluşca növləri. Əvəzliyin mənaca növləri. Əvəzliyin sintaktik vəzifələri. • **Feil.** Hərəkətin obyekti və subyekti. Feilin quruluşca növləri. Təsdiq və inkar feillər. Təsirli və təsirsiz feillər. Feilin qrammatik məna növləri. Təsriflənən feillər – feilin şəxsə və kəmiyyətə görə dəyişməsi (feilin şəkilləri), təsriflənməyən feillər. Feilin sintaktik vəzifələri. İdi, imiş, isə hissəciklərinin sözlərə qoşulması. Feilin sintaktik vəzifəsi. • **Zərf.** Zərfin quruluşca növləri. Zərfin mənaca növləri. Zərfin substantivləşməsi. Zərfin sintaktik vəzifələri. **Köməkçi nitq hissələri:** • **Qoşma.** Qoşmanın mənaca növləri. Qoşmanın orfoqrafiyası. Qoşmalarda yerinə görə durğu işarələrinin işlənməsi. Qoşmanın sintaktik vəzifələri. • **Bağlayıcı.** Bağlayıcının quruluşca növləri. Bağlayıcının mənaca növləri. Bağlayıcılara aid durğu işarələrinin işlənməsi. Bağlayıcının cümlədə rolu. • **Ədat.** Ədatın quruluşca növləri. Ədatın mənaca növləri. Ədatın orfoqrafiyası. Ədata aid durğu işarələrinin işlənməsi. Ədatın cümlədə rolu. • **Modal sözlər.** Modal sözlərin quruluşca növləri. Modal sözlərin mənaca növləri. Modal sözlərə aid durğu işarələrinin işlənməsi. Modal sözlərin cümlədə rolu. • **Nida.** Nidanın quruluşca növləri. Nidaların orfoqrafiyası. Nidanın cümlədə rolu. • Yerinə görə nitq hissələrinin bir-biri ilə oxşarlığı **Sözün morfoloji təhlili** **Sintaksis** • **Söz birləşmələri.** Söz birləşmələrinin növləri. İsmi birləşmələr (təyini söz birləşmələri, təyini söz birləşmələrinə daxil olmayan ismi birləşmələr). Mürəkkəb adlar. Feili birləşmələr. • **Sintaktik əlaqələr.** Sintaktik əlaqələrin növləri: tabesizlik əlaqəsi, tabelilik əlaqələri (uzlaşma, idarə, yanaşma). Tabelilik əlaqələrinin göstəriciləri. • **Cümlə üzvləri.** Cümlənin baş üzvləri. Mübtəda. Mübtədanın spesifik xüsusiyyətləri. Mübtədanın ifadə vasitələri. Xəbər. Xəbərin spesifik xüsusiyyətləri. Xəbərin ifadə vasitələri. • **Cümlənin ikincidərəcəli üzvləri.** Tamamlıq. Təyin. Zərflik. İkincidərəcəli üzvlərin spesifik xüsusiyyətləri. Cümlənin ikincidərəcəli üzvlərinin ifadə vasitələri. • **Həmcins üzvlər.** Həmcins üzvlərdə ümumiləşdirici sözlər. Ümumiləşdirici sözlərə və həmcins üzvlərə aid durğu işarələrinin işlənməsi. • Cümlədə söz sırası. Əlavələr. Xitab. Ara sözlər. Əlavələr, xitab, ara sözlərə aid durğu işarələrinin işlənməsi. • **Cümlə.** Söz-cümlə. Məqsəd və intonasiyaya görə cümlənin növləri. • Şəxsə görə sadə cümlənin növləri. (Müəyyən şəxsli cümlə. Qeyri-müəyyən şəxsli cümlə. Ümumi şəxsli cümlə. Şəxssiz cümlə. Adlıq cümlə) • **Cümlənin quruluşca növləri.** Sadə cümlə. Mürəkkəb cümlə. Mürəkkəb cümlənin növləri: tabesiz və tabeli mürəkkəb cümlə. Tabeli

		mürəkkəb cümlədə budaq cümlənin növləri. Tabeli mürəkkəb cümlənin komponentlərinin əlaqələndirmə vasitələri. • Vasitəsiz nitq. Vasitəsiz nitqdə durğu işarələri. Vasitəli nitq. • Sintaktik təhlil **Yazının növləri**

4.	Ədəbiyyat və həyat həqiqətləri	**Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı.** “Ağıllı uşaq” nağılı. “Dərzi şagirdi Əhməd” nağılı. “Xan sarayı” əfsanəsi. “Çahargah” əfsanəsi **Əfzələddin Xaqani Şirvani**. “Gənclərə nəsihət” əsəri **“Kitabi-Dədə Qorqud” eposu**. “Basatın Təpəgözü öldürdüyü boy”. “Qazan bəyin oğlu Uruz bəyin dustaq olduğu boy”. “Salur Qazanın evinin yağmalandığı boy” **Nizami Gəncəvi**. “Sultan Səncər və qarı” əsəri. “Yaralı bir uşağın dastanı” əsəri. “İskəndərnamə” poeması **İmadəddin Nəsimi.** “Sığmazam” qəzəli. “Ağrımaz” qəzəli **Şah İsmayıl Xətayi.** “Bahariyyə” (“Dəhnamə” poemasından) . “Dəhnamə” poeması **Məhəmməd Füzuli.** “Söz”, “Məni candan usandırdı...” qəzəli. “Leyli və Məcnun” poeması **“Koroğlu” eposu.** “Düratın itməyi” qolu. “Durna teli” qolu. “Koroğlu ilə Bolu bəy” qolu. “Həmzənin Qıratı qaçırması” qolu **Molla Pənah Vaqif**. “Hayıf ki, yoxdur” qoşması. “Pəri” qoşması **Abbasqulu ağa Bakıxanov.** “Hikmətin fəziləti” mənzum hekayəsi **Qasım bəy Zakir.** “Durnalar” qoşması. “Badi-səba, mənim dərdi-dilimi...” qoşması. **Mirzə Fətəli Axundzadə.** “Hekayəti-müsyö Jordan həkimi-nəbatat və Dərviş Məstəli şah caduküni-məşhur” komediyası. “Aldanmış kəvakib” povesti **Aşıq Ələsgər.** “Dağlar” rədifli qoşmalar **Seyid Əzim Şirvani.** “Qafqaz müsəlmanlarına xitab” şeiri. “Guş qıl...” müxəmməsi **Nəcəf bəy Vəzirov.** “Müsibəti-Fəxrəddin” faciəsi **Süleyman Sani Axundov.** “Nurəddin” hekayəsi **Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev.** “Bomba” əsəri **Məhəmməd Hadi.** “Türkün nəğməsi” şeiri **Cəlil Məmmədquluzadə.** “Qurbanəli bəy” əsəri. “Anamın kitabı” tragikomediyası **Mirzə Ələkbər Sabir.** “Əkinçi” satirası. “Neylərdin, ilahi?!” satirası **Hüseyn Cavid.** “Ana” faciəsi. “İblis” faciəsi **Əhməd Cavad**. “Azərbaycan bayrağına” şeiri. “Səsli qız” poeması **Cəfər Cabbarlı.** “Ana”şeiri. “Oqtay Eloğlu” faciəsi **Yusif Vəzir Çəmənzəminli.** “Zeybək qızı” hekayəsi **Abdulla Şaiq**. “Anabacı” hekayəsi **Almas İldırım.** “Əsir Azərbaycanım” şeiri **Mikayıl Müşfiq.** “Yağış yağarkən” şeiri. “Həyat sevgisi” şeiri **Məhəmmədhüseyn Şəhriyar**. “Heydərbabaya salam” poeması. “Türkün dili” şeiri **Süleyman Rüstəm**. “Təbrizim” şeiri **Mirmehdi Seyidzadə.** “Əqrəb və Çanaqlı bağa” təmsili **Cabir Novruz.** “Mən bizim anaları Günəşlə tən tuturam” şeiri **Mirzə İbrahimov.** “Azad” hekayəsi. “Gələcək gün” romanı **Hikmət Ziya.** “Kərgədan və Qarışqa” təmsili **Əliağa Kürçaylı.** “Qaranquş” şeiri

Səməd Vurğun. “Azərbaycan” şeiri. “Ananın öyüdü” şeiri. “Vaqif ” dramı

Rəsul Rza. “Çinar ömrü” şeiri. “Qızılgül olmayaydı...” poeması

Mir Cəlal. “Bahar” (“Bir gəncin manifesti” romanından parça). “Açıq kitab” romanı

İsa Hüseynov. “Zəhər” hekayəsi

Məmməd Araz. “Azərbaycan – dünyam mənim” şeiri. “Əsgər məktubu” şeiri

Əli Kərim. “Qaytar ana borcunu” şeiri

Anar. “Keçən ilin son gecəsi” pyesi

Elçin. “Talvar” hekayəsi

Sabir Əhmədli. “Dərs” hekayəsi

İlyas Əfəndiyev. “Xurşidbanu Natəvan” dramı

İsmayil Şıxlı. “Namərd gülləsi” hekayəsi. “Dəli Kür” romanı

Xəlil Rza Ulutürk. “Qaytar mənim qüdrətimi, Azərbaycan!” şeiri

Qılman İlkin. “İntiqam” hekayəsi

Bəxtiyar Vahabzadə. “İstiqlal” poeması. “Şəhidlər” poeması

İvan Krılov. “Ağac” təmsili

Ernest Heminquey. “Qoca və dəniz” povesti

M. A. Ərsoy. “İstiqlal marşı” əsəri

Çingiz Aytmatov. Manqurt (“Gün var, əsrə bərabər” romanından). “Gün var, əsrə bərabər” romanı

Mövzulararası əlaqə

Ədəbiyyat nəzəriyyəsi

- Nəzm və nəsr
- Azərbaycan şeirində vəznlər
- Yazılı ədəbiyyatda ədəbi növlər və janrlar
- Bədii əsərdə həyat hadisələrini əksetdirmə üsulları
- Bədii gülüş
- Bədii əsərin quruluşu. Süjet və kompozisiya
- Bədii əsərin dili. Bədii təsvir və ifadə vasitələri

Qeyd:

- Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin “Azərbaycan dilinin orfoepiya normaları”nın təsdiq edilməsi haqqında 18 iyun 2021-ci il tarixli 175 № li qərarında *ae, ea, eə, əa, eo, üa, üə, au, ua, ue, uə* yanaşı saitlərinin işləndiyi sözlərin və tərkibində *ov, öv* hərf birləşmələri olan sözlərin tələffüzü ilə bağlı yeni qaydalar mövcud dərslikdə öz əksini tapmadığından bu yeni qaydaların Sertifikatlaşdırılma imtahanlarında hələlik tapşırıq predmeti olması nəzərdə tutulmayıb.

- Sertifikatlaşdırılma imtahanlarında iştirak etmək istəyən müəllimlərə əsərlərin (əsasən X-XI siniflərdə keçilən) tam versiyasını oxumaq tövsiyə edilir.

№	Təsvir	Link
	Azərbaycan dili *(tədris dili)*	
	Dərsliklər	
1.	**Dərslik:** İsmayılov R. və b. (2020) *Ümumtəhsil məktəblərinin 5-ci sinfi üçün Azərbaycan dili (tədris dili) fənni üzrə dərslik*, Bakı: " Altun kitab" MMC	https://www.trims.edu.az/site/resource.php?id=1040
2.	**Dərslik:** İsmayılov R. ə b. (2021) *Ümumtəhsil məktəblərinin 6-cı sinfi üçün Azərbaycan dvili (tədris dili) fənni üzrə dərslik*, Bakı: " Altun kitab" MMC	https://trims.edu.az/site/resource.php?id=1210
3.	**Dərslik:** İsmayılov R. ə b. (2022) *Ümumtəhsil məktəblərinin 7-ci sinfi üçün Azərbaycan dili (tədris dili) fənni üzrə dərslik*, Bakı: " Altun kitab" MMC	https://www.trims.edu.az/noduploads/book/quot-azarbaycan-dili-quot-tadris-dili-fanni-uzra-7-ci-sinif-ucun-darslik-1663929615-270.pdf
4.	**Dərslik:** Hacıyev T. Və b. (2019) *Ümumtəhsil məktəblərinin 8-ci sinfi üçün Azərbaycan dili (tədris dili) fənni üzrə dərslik,* Bakı: "Şərq-Qərb" ASC	https://www.trims.edu.az/site/resource.php?id=883
5.	**Dərslik:** Hacıyev T. Və b. (2020) *Ümumtəhsil məktəblərinin 9-cu sinfi üçün Azərbaycan dili (tədris dili) fənni üzrə dərslik,* Bakı: "Şərq-Qərb" ASC	https://www.trims.edu.az/site/resource.php?id=1033
6.	**Dərslik:** Hacıyev T. Və b. (2022) *Ümumtəhsil məktəblərinin 10-cu sinfi üçün Azərbaycan dili (tədris dili) fənni üzrə dərslik,* Bakı: "Şərq-Qərb" ASC	https://www.trims.edu.az/noduploads/book/quot-azarbaycan-dili-tadris-dili-quot-fanni-uzra-10-cu-sinif-ucun-darslik.pdf
7.	**Dərslik:** Hacıyev T. Və Bektaşı S. (2018) *Ümumtəhsil məktəblərinin 11-ci sinfi üçün Azərbaycan dili (tədris dili) fənni üzrə dərslik,* Bakı: "Şərq-Qərb" ASC	https://www.trims.edu.az/site/resource.php?id=770

Metodik vəsaitlər		
1.	**Metodik vəsait:** İsmayılov R. və b. (2020) *Ümumtəhsil məktəblərinin 5-ci sinfi üçün Azərbaycan dili (tədris dili) fənni üzrə dərsliyin metodik vəsaiti,* Bakı: " Altun kitab" MMC	https://www.trims.edu.az/site/resource.php?id=1041
2.	**Metodik vəsait:** Rüstəmova A. və b. (2021) *Ümumtəhsil məktəblərinin 6-cı sinfi üçün Azərbaycan dili (tədris dili) fənni üzrə dərsliyin metodik vəsaiti,* Bakı: " Altun kitab" MMC	https://trims.edu.az/site/resource.php?id=1424
3.	**Metodik vəsait:** Rüstəmova A. və b. (2022) *Ümumtəhsil məktəblərinin 7-ci sinfi üçün Azərbaycan dili (tədris dili) fənni üzrə dərsliyin metodik vəsaiti,* Bakı: " Altun kitab" MMC	https://www.trims.edu.az/noduploads/book/quot-azarbaycan-dili-quot-tadris-dili-fanni-uzra-7-ci-sinif-ucun-metodik-vasait-1660656993-563.pdf
4.	**Metodik vəsait:** Hüseynova Y. Və Bektaşi S. (2019) *Ümumtəhsil məktəblərinin 8-ci sinfi üçün Azərbaycan dili (tədris dili) fənni üzrə dərsliyin metodik vəsaiti,* Bakı: "Şərq-Qərb" ASC	https://www.trims.edu.az/site/resource.php?id=896
5.	**Metodik vəsait:** Cavadova S. (2020) *Ümumtəhsil məktəblərinin 9-ci sinfi üçün Azərbaycan dili (tədris dili) fənni üzrə dərsliyin metodik vəsaiti,* Bakı: "Şərq-Qərb" ASC	https://www.trims.edu.az/site/resource.php?id=1034
6.	**Metodik vəsait:** Hacıyev T. Və b. (2022) *Ümumtəhsil məktəblərinin 10-cu sinfi üçün Azərbaycan dili (tədris dili) fənni üzrə dərsliyin metodik vəsaiti*, Bakı: "Şərq-Qərb" ASC	https://www.trims.edu.az/noduploads/book/quot-azarbaycan-dili-quot-tadris-dili-fanni-uzra-10-cu-sinif-ucun-metodik-vasait.pdf
7.	**Metodik vəsait:** Cavadova S. (2018) *Ümumtəhsil məktəblərinin 11-ci sinfi üçün Azərbaycan dili (tədris dili) fənni üzrə dərsliyin metodik vəsaiti*, Bakı: "Şərq-Qərb" ASC	https://www.trims.edu.az/site/resource.php?id=771
Digər resurslar		
1.	Azərbaycan dili izahlı lüğəti. 4 clilddə. – Bakı, Şərq-Qərb, 2006.	

2.	Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti. Yenidən işlənmiş 7-ci nəşr. Bakı, Elm, 2021.	http://www.korpus.azerbaycandili.az/Vocabularies/Download/6022/Orfoqrafiya_15.03.2021.pdf
3.	**“Azərbaycan dilinin orfoepiya normaları”nın təsdiq edilməsi haqqında** Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərari	https://e-qanun.az/framework/47674
4.	Orfoqrafiya, orfoepiya lüğəti. DİM – Abituriyent. – Bakı: 2021	
5.	Azərbaycan dilinin omonimlər lüğəti. –Bakı: Şərq-Qərb, 2007	http://anl.az/el/Kitab/246228.pdf
6.	Azərbaycan dilinin sinonimlər lüğəti. Bakı: Şərq-Qərb, 2007	http://anl.az/el/Kitab/246202.pdf
7.	Azərbaycan dilinin antonimlər lüğəti. Bakı: Şərq-Qərb, 2007	http://anl.az/el/Kitab/246254.pdf
8.	Azərbaycan dilinin frazeologiya lüğəti. Bakı: “Altun kitab”, 2015	
Ədəbiyyat		
Dərsliklər		
1.	**Dərslik:** Ədəbiyyat. 6-cı sinif. Dərslik: T.Bağırova, A.Süleymanova. – Bakı: Təhsil Nəşriyyat-Poliqrafiya, 2021	http://trims.edu.az/site/resource.php?id=1204

2.	**Dərslik:** Ədəbiyyat. 7-ci sinif. Dərslik: S.H.Əliyev, B.A.Həsənov, A.C.Mustafayeva, S.Q.Məmmədova. – Bakı: "Bakı" nəşriyyatı, 2022	https://www.trims.edu.az/site/resource.php?id=1513
3.	**Dərslik:** Ədəbiyyat. 8-ci sinif. Dərslik: S.H.Əliyev, B.A.Həsənov, A.C.Mustafayeva, N.V.Verdiyeva, S.Q.Məmmədova – Bakı: "Bakı" nəşriyyatı , 2019	https://www.trims.edu.az/site/resource.php?id=870
4.	**Dərslik:** Ədəbiyyat. 9-cu sinif. Dərslik: S.H.Əliyev, B.A.Həsənov, A.C.Mustafayeva, N.V.Verdiyeva. – Bakı: "Bakı" nəşriyyatı , 2020	https://www.trims.edu.az/site/resource.php?id=1055
5.	**Dərslik:** Ədəbiyyat. 10-cu sinif. Dərslik: S.H.Əliyev, B.A.Həsənov, A.C.Mustafayeva. – Bakı: "Bakı" nəşriyyatı, 2022	https://www.trims.edu.az/site/resource.php?id=1511
6.	**Dərslik:** Ədəbiyyat. 11-ci sinif. Dərslik: İ.Ə.Həbibbəyli, S.H.Əliyev, B.A.Həsənov, A.C.Mustafayeva. – Bakı: "Bakı" nəşriyyatı, 2018	https://www.trims.edu.az/site/resource.php?id=774
	Metodik vəsaitlər	
1.	**Metodik vəsait:**. 6-cı sinif. Metodik vəsait: T.Bağırova, A.Süleymanova. – Bakı: Təhsil Nəşriyyat-Poliqrafiya, 2021	http://trims.edu.az/site/resource.php?id=1418
2.	**Metodik vəsait:** Ədəbiyyat. 7-ci sinif. Metodik vəsait: S. H. Əliyev, B. A. Həsənov, A.C.Mustafayeva, S.Q.Məmmədova. – Bakı: "Bakı" nəşriyyatı, 2018	https://www.trims.edu.az/site/resource.php?id=1514
3.	**Metodik vəsait:** Ədəbiyyat. 8-ci sinif. Metodik vəsait: S.H.Əliyev, B.A.Həsənov, A.C.Mustafayeva, N.V.Verdiyeva, S.Q.Məmmədova – Bakı: "Bakı" nəşriyyatı, 2019	https://www.trims.edu.az/site/resource.php?id=871
4.	**Metodik vəsait:** Ədəbiyyat. 9-cu sinif. Metodik vəsait: S.H.Əliyev, B.A.Həsənov, A.C.Mustafayeva, N.V.Verdiyeva. – Bakı: "Bakı" nəşriyyatı, 2020	https://www.trims.edu.az/site/resource.php?id=1056
5.	**Metodik vəsait:** Ədəbiyyat. 10-cu sinif. Metodik vəsait: S.H.Əliyev, B.A.Həsənov, A.C.Mustafayeva. – Bakı: "Bakı" nəşriyyatı, 2022	https://www.trims.edu.az/site/resource.php?id=1512

6.	**Metodik vəsait:** Ədəbiyyat. 11-ci sinif. Metodik vəsait: S.H.Əliyev, B.A.Həsənov, A.C.Mustafayeva. – Bakı: “Bakı” nəşriyyatı, 2018	https://www.trims.edu.az/site/resource.php?id=775

Tam versiyada oxunması zəruri olan əsərlər

1.	“Həmzənin Qıratı qaçırması” (“Koroğlu” dastanından)	https://arti.edu.az/wp-content/uploads/2023/05/Koroglu-dastani-H%C9%99mz%C9%99nin-Qirati-qacirmasi-1.pdf
2.	C. Məmmədquluzadə. “Anamın kitabı”	https://arti.edu.az/wp-content/uploads/2023/05/C.M%C9%99mm%C9%99dquluzad%C9%99-Anamin-kitabi.pdf
3.	C. Cabbarlı. “Oqtay Eloğlu”	https://arti.edu.az/wp-content/uploads/2023/05/C.Cabbarli-Oqtay-Eloglu.pdf
4.	S. Vurğun. “Vaqif”	https://arti.edu.az/wp-content/uploads/2023/05/S.Vurgun-Vaqif.pdf
5.	İ. Əfəndiyev. “Xurşidbanu Natəvan”	https://arti.edu.az/wp-content/uploads/2023/05/I.%C6%8Ff%C9%99ndiyev-Xursidbanu-Nat%C9%99van.pdf

Digər resurslar

1.	Ədəbiyyat nəzəriyyəsi: IX-XI-ci siniflər üçün dərs vəsaiti Ş.A.Mikayılov; Elmi red: P.Xəlilov Mikayılov, Şəmistan Abdul oğlu. ped. e. d-ru, prof.- Bakı: Maarif 2000.	

Metodika və pedaqogika

Kitab, jurnal, qanun və fərmanlar

1.	Abbasov Ə. (2011) *“Kurikulum islahatının əsas istiqamətləri”*. “Azərbaycan məktəbi” jurnalı, №4, səh.21-32;
2.	Abbasov Ə. (2010) *“Kurikulum islahatı zamanın tələbidir”,* “Kurikulum” jurnalı, № 1

3.	Veysova Z. (2007) *Fəal /interaktiv təlim: müəllimlər üçün vəsait.* Bakı.	
4.	Veysova Z.(2004) *Məktəb müəllimləri üçün fəal təlim metodlarına giriş kursu. Təlimçilər üçün metodik vəsait*, Bakı.	
	Məqalələr	
1.	Quliyev Ə. *Aqressiv təbiətli şagirdlərlə iş təcrübəsi.* 9 fevral 2022	https://www.arti.edu.az/az/presentation/1167-aqressiv-tabiatli-sagirdlarla-istacrubasi
2.	Həsənova C. *Məktəbdə şagirdlər arasında yaranan zorakılıq.* 1 fevral 2022	https://www.arti.edu.az/az/presentation/1152-quot-maktabda-sagirdlararasinda-yaranan-zorakiliq-quotadli-maqala
3.	Mahmudov R. *Məktəblərdə mobbinq: təzahürləri, fəsadları və profilaktikası.* 24 dekabr 2021	https://www.arti.edu.az/az/presentation/1110-maktablarda-mobbinqtazahurlari-fasadlari-va-profilaktikasi
4.	Nəcəfov E. *Təlimdə 4N1KH texnikasının tətbiqi - Kiplinq metodu* 30 sentyabr 2021	https://www.arti.edu.az/az/presentation/922-talimda-4n1kh-texnikasinintatbiqi-kiplinq-metodu
5.	Məhərrəmova M. *Hovard Qardner "Çoxnövlü intellekt" nəzəriyyəsi.* 25 avqust 2021	https://www.arti.edu.az/az/presentation/842-ho intellekt-quot-nazariyyasi
6.	Yahyalı C. *Məktəbdə qısnama (bullying) ilə mübarizə aparmağın yolları.* 12 avqust 2021	https://www.arti.edu.az/az/presentation/824-maktabda-qisnama-bullyingila-mubariza-aparmagin-yollari
7.	Rəhimova A. Şagird nailiyyətinin artırılmasında effektiv əks-əlaqənin (rəy vermənin) rolu. 07 may 2021	https://www.arti.edu.az/az/presentation/670-sagird-nailiyyatininartirilmasinda-effektiv-aks-alaqaninray-vermanin-rolu

8.	Rəhimova A. *Şagirdə müəllim tərəfindən edilən psixoloji zorakılıq*. 07 may 2021	https://www.arti.edu.az/az/presentatio n/673-sa
9.	Məmmədova S. *Tənqidi təfəkkür üçün 8 təlim refleksiyası.* 15 aprel 2021	https://arti.edu.az/2021/04/15/t%C9%99nqidi-t%C9%99f%C9%99kkur-ucun-8-t%C9%99lim-refleksiyasi/
10.	Əhmədov A. *Kiçik qruplarda işin səmərəli təşkili*. 15 aprel 2021	https://www.arti.edu.az/az/presentation/632-kicik-qruplarda-isin-samaralitaskili
11.	Rəhimova A. *Xarakter tipləri: introvert, ekstravert və ambivert (sentrovert).* 15 aprel 2021	https://www.arti.edu.az/az/presentation/640-xarakter-tiplari-introvertekstravert-va-ambivert-sentrovert
12.	Nəhmətova K. *Məntiqi təfəkkürü inkişaf etdirməyin qısa yolu.* 29 mart 2021	https://www.arti.edu.az/az/presentation/592-mantiqi-tafakkuru-inkisafetdirmayin-qisa-yolu
13.	Nəhmətova K. *Sinkveynin tətbiqi məqamları və nümunələr.* 29 mart 2021	https://www.arti.edu.az/az/presentation/594-sinkveynin-tatbiqi-maqamlariva-numunalar
14.	Nəhmətova K. *Yazı işinin təşkili metodikası.* 2020	https://www.arti.edu.az/nodupload/editor/files/Az%C9%99rbaycan%20dili%20f%C9%99nni%20%C3%BCzr%C9%99%20filoloji%20m%C9%99s%C9%99l%C9%99l%C9%99r%20Yaz%C4%B1%20i%C5%9Finin%20t%C9%99%C5%9Fkili%20metodikas%C4%B1.pdf
15.	Nəhmətova K. *Abzasın strukturu. 24 yanvar* 2023	https://arti.edu.az/2023/01/24/abzasin-strukturu-arqumentl%c9%99sdirm%c9%99-usulu-%c9%99sasinda-abzasin-t%c9%99rtibi/
16.	Nəhmətova K. *Abzasların növləri.* 2023	https://arti.edu.az/wp-content/uploads/2023/05/Abzaslarin-novl%C9%99ri.pdf

17.	Nəhmətova K. *Mövzu ilə ideyanın fərqləndirilməsi.* 2022	https://arti.edu.az/wp-content/uploads/2022/12/MOVZU-V%C6%8F-IDEYANIN-F%C6%8FRQI.pdf

Vebinarlar

Sıra	Fənn	Mövzu	Link (Facebook)
1	Azərbaycan dili	Feil. Nitq hissələrinin isimləşməsi. Tabeli mürəkkəb cümlə	https://fb.watch/jYFW4uNpbE/?mibextid=v7YzmG
2	Azərbaycan dili	Azərbaycan dilindən MİQ sual tiplərinin izahı	https://fb.watch/jYG3Op7NKS/?mibextid=v7YzmG
3	Azərbaycan dili	Mürəkkəb cümlə	https://fb.watch/jYEi458Z2o/?mibextid=v7YzmG
Sıra	**Fənn**	**Mövzu**	**Link (facebook)**
1	Metodika	Jan Piajenin idrak nəzəriyyəsi	https://www.facebook.com/arti.edu.az/videos/1723593784506276
2	Metodika	Sosial inkişaf nəzəriyyəsi	https://www.facebook.com/arti.edu.az/videos/4643762189022892
3	Metodika	Sinfin səmərəli idarə olunması	https://www.facebook.com/arti.edu.az/videos/1112667732872809
4	Metodika	Çoxnövlü intellekt nəzəriyyəsi	https://www.facebook.com/arti.edu.az/videos/3014109818827031
5	Metodika	İdrak taksonomiyası	https://www.facebook.com/arti.edu.az/videos/3087495131568727
6	Metodika	Emosional intellekt nəzəriyyəsi	https://www.facebook.com/arti.edu.az/videos/1820051458191812
7	Metodika	Təfəkkürün növləri	https://www.facebook.com/arti.edu.az/videos/1331749393998851
8	Metodika	Qiymətləndirmə	https://www.facebook.com/arti.edu.az/videos/1017888445761326
9	Metodika	Altstandartlardan təlim	https://www.facebook.com/arti.edu.az/videos/1468900630205912

		nəticələrinin çıxarılması	
10	Metodika	Bilik və onun növləri	https://fb.watch/jYGzg7e3I0/?mibextid=v7YzmG
11	Metodika	Ümumi təhsilin təşkilinə dair verilmiş pedaqoji tələblər	https://fb.watch/jYGFE9kDLP/?mibextid=v7YzmG
12	Metodika	L.Vıqotskinin “Sosial inkişaf" nəzəriyyəsinin dərs prosesində tətbiqi	https://fb.watch/kVhaYE8kgq/?mibextid=v7YzmG
13	Metodika	B.Blum İdrak taksonomiyası	- https://youtu.be/VnbaPq6nnbA

Sınaq imtahanında istifadə edilmiş tapşırıq nümunələri

1. *Əhvali-ruhiyyə* sözünün tərkibindəki hər iki sözlə bağlı ortaq cəhət *deyil*:

A) sait uzanması

B) kar və cingiltili samitlərin sayı

C) saitlərin sayı

D) qapalı saitlərin sayı

E) ahəng qanunun gözlənilməməsi

2. Hansı cümlələrdəki sifətləri yalnız adi dərəcədə işlətmək olar?

1. Xalqı uğrunda həyatından keçən şəxs döyüşdə həlak olsa da, qalibdir.
2. Meyvələrin sağlamlarını topladıq, ləzzətli meyvə şirələri hazırladıq.
3. Əzələlər hərəkət sisteminin fəal hissəsi olduğu halda, sümüklər passivdir.
4. Digər adamlar daha əzmlə işləyirdilər.

A) 2,3 B) 3,4 C) 1,2 D) 2,4 E) 1,4

3. Nöqtələrin yerinə hansı ifadə əlavə olunsa, xəbərin əlavəsi olar?

Səbir ağılın xəzinəsidir, ... tükənməz sərvətidir.

A) həm də B) yəni C) sanki D) həyatda E) çünki

4. Üzərində rəqəm yazılmış hansı sözlər sintaktik əlaqə baxımından həm əsas, həm də asılı tərəfdir?

Ağ kəlağayılı[1] o qadın[2] zərifliyi[3] və gözəlliyi[4] ilə bizi heyran etdi[5].

A) 1,3,4 B) 1,5 C) 2,5 D) 1,2,4 E) 3,4,5

5. Cümlədə hansı durğu işarəsi buraxılmışdır?

Xarici jurnalistlər işğaldan azad olunmuş ərazilərə Füzuli, Xocavənd, Şuşa və Ağdama səfər etmiş, erməni vandalizminin nəticələrini öz gözləri ilə görmüşlər.

A) qoşa nöqtə

B) tire
C) vergül
D) nöqtəli vergül
E) dırnaqlar

6. Hansı cümlədə zərf hərəkət bildirən sözə aid *deyil*?

A) Əmimin qonaqları gündüz gəldilər.
B) Tikintinin mövqeyi barədə hələlik razılaşmayıblar.
C) Kişi evə doğru ucadan səsləndi.
D) Meşələr yuxarılarda xeyli seyrəkdir.
E) Məlumdur ki, buralarda xallı pələnglər yaşayıb.

7. *“Bəlkə, bizə də bir vedrə ərik dərəsən”* cümləsindəki sözlərin morfoloji təhlili ilə bağlı doğru fikirləri müəyyən edin.

1. Modal söz fikrin mənbəyini bildirir.
2. Feil arzu şəklindədir.
3. Numerativ söz işlənmişdir.
4. Mücərrəd isim işlənmişdir.

A) 1,3 B) 1,2 C) 2,3 D) 3,4 E) 2,4

8. Hansı nümunədə hiss-həyəcan bildirən söz işlənmişdir?
A) Xoş gördük, nə gözəl təsadüf!
B) Nə qədər ah çəkdi bizim analar!
C) Paho, nə çətin iş oldu!
D) Bu ki dünənki oğlandır!
E) Dadına, harayına çatan olmayacaq!

9. Verilənlər hansı əməli yazının tərtibində əsas götürülür?
- *Sənədin başlığı, yəni kimə ünvanlanması.*
- *Kim tərəfindən verilməsi.*
- *Məzmunu: niyə? nə səbəbə? nədən ötrü?*
- *Nəticəsi.*
- *İmza.*
- *Tarix.*

A) referatın B) izahatın C) hesabatın D) təqdimatın E) protokolun

10. Mətndə nöqtələrin yerinə hansı fikir yazılsa, məzmun və ideya baxımdan uyğun olar?

Bir kəndli kiçik bir küpəyə bal töküb hər gün satmağa çıxar, bir qaşıq belə satmadan axşam evinə qayıdarmış.

Bundan narahat olan arvad ərinin arxasınca düşüb onu güdür. Görür ki, kişi üz-gözündən zəhrimar yağa-yağa: "Bal, bal!" – deyə qışqırır.

Kişi yenə də balını satmadan evə dönəndə arvadı deyir: –
Mən bilirəm, sən niyə balını sata bilmirsən. Çünki ...

A) tənbəl adamın ticarəti inkişaf etməz.

B) namərd dostların çoxdur.
C) sənin dilin bal satır, üzün isə sirkə.
D) xəsissən, xəsisin malının bərəkəti olmaz.
E) E) bir neçə dildə danışa bilmirsən.

11. ***Şəhərin ucqar küçələrindən birində saralan kərpic evin qabağındakı bağça çox gözəl idi*** **cümləsindəki isimlərlə bağlı doğru fikirlərdir:**

1. Yalnız konkret isimlər işlənmişdir.
2. Sifətin xüsusiyyətini daşıyan isim vardır.
3. İsimlər adlıq, yiyəlik, çıxışlıq və yerlik hallardadır.
4. İsimlərdən biri quruluşca düzəltmədir.
5. Mənsubiyyət şəkilçili isim hal şəkilçisiz işlənmişdir.

A) 1,3,5 B) 1,2,4 C) 2,3,5 D) 3,4 E) 4,5

12. Mətnə əsasən *yanlış* fikirdir:

Azərbaycan təbiəti bütün möcüzələri ilə yanaşı, quşlar baxımından da heyranedicidir. Alman alimi Mixail Zukkov ölkəmizin təbiəti haqqında belə deyib: "Fərəhlə deyə bilərəm ki, sizin ölkə vəhşi heyvanların və bitkilərin növlərinə görə bütün Avropada birinci yerdə dayanır. Mən sizdə bir çox heyvanlarla bərabər, təkcə qartalın 9 növünü görmüşəm. Amma Almaniyada, təəssüflər olsun ki, bircə növünü tanıyırıq".

A) Fərəh və təəssüf hisslərinin qarşılaşdırılması
B) Azərbaycanın vəhşi heyvan və bitkilərin sayına görə Avropadan üstünlüyü
C) Heyvan növlərinin coğrafi ərazilərdəki say müxtəlifliyi
D) Elm adamlarının yaşadığı məkandan asılı olmayaraq, təbiətə vurğunluğu
E) Əcnəbi alimin Azərbaycanda olan müxtəlif heyvan növlərini görməsi

13. Hansı cümlədə saydan düzəlmiş söz *işlənməmişdir*?

A) Birinciliyi əldən vermək bizə yaraşmaz.
B) Birləşmiş şirkətlər iqtisadi müstəqillik qazandı.
C) Birgə başladığımız bu mübarizə hələ çox çəkəcək.
D) Birlikdə cəbhə xəttini keçmək çətin olar.
E) Birdən səmada axan ulduzlar göründü.

14. Mətndə hansı fikir əksini *tapmamışdır*?

Elmi-texnoloji və sosial inkişafın nailiyyətlərindən biri kimi təqdim edilən distant təhsil fasiləsiz təhsil sisteminin bir forması olaraq insanın təhsil və informasiya almaq hüququnun reallaşdırılmasına, öz peşə fəaliyyətindən ayrılmadan əsas və ya əlavə təhsil ala bilməsinə xidmət edir. Ənənəvi təhsil formalarından fərqli olaraq, distant təhsildə təhsilalan biliyə doğru deyil, bilik təhsilalana doğru istiqamətləndirilir.

A) İnsanın müxtəlif hüquqları vardır.
B) Distant təhsil işləyə-işləyə təhsil almağa imkan verir.
C) İnsanlar təhsilin müxtəlif formalarından istifadə edə bilərlər.
D) Ənənəvi təhsildə təhsilalan biliyə doğru istiqamətlənir.
E) Distant təhsil elmi-texniki inkişaf üçün zəmin yaradır.

15. Hansı cümlələrdə ədəbi dilin iki norması pozulmuşdur?

1. Küçə qapısında dostu ilə xeyli danışdıqdan sonra Camalın ürəyi qayıtdı yerinə.
2. Sonradan sonraya Sənəm arvadı əlini ağdan qaraya dəydirməyə qoymazlardı.
3. Sənin günahın odur ki, əvvəl-əvvəl özünü görməzliyə vurdun, sonra da gəlib korladın işləri.
4. İşğal etdiyi yerlərdə Çingiz xana tabe olmaq istəməyən kimsə yox idi.
5. O bütün söhbətləri daş səbri ilə dinləyir, cavab verməyi ağılının qırağından belə keçirmirdi.
6. Ekskovatorçu Cəlil anbardarın işlərini indi daha çox güdməyə başlamışdı.

A) 1,3,5 B) 2,4,6 C) 2,3,4 D) 2,5,6 E) 1,5,6

16. Tərkibində eyni zamanda təyin və tamamlıq *işlənməmiş* cümləni müəyyən edin.

A) Kübra xanımın dediyi sözlər mənə qəribə gəlirdi. *(Elçin)*
B) Qədir bir tikə pendir-çörək yedi, üstündən bir stəkan su içdi. *(İ. Məlikzadə)*
C) Gözlərindən süzülən yaşları duyurdu. *(Ə.Cəfərzadə)*
D) Zərnigar xanımın ala gözləri güzgüdə oynadı. *(İ. Şıxlı)*
E) Bayaqdan Elmanın qayıtmağını arzulayan Zərif indi onun getməyini gözləyirdi. *(Ə.Kərim)*

17. *"Puldan başqa heç nəyi olmayan insan necə də yoxsuldur"* *(A.Qraf)* cümləsi ilə bağlı doğru fikirdir:
A) Söz sırasına əməl olunub.
B) Mübtəda əvvəldə olmalıdır.
C) C) Tamamlıq mübtədadan sonra işlənməlidir.
D) Söz sırası iki məqamda pozulub.
E) Söz sırasına söz birləşməsi daxilində əməl olunmayıb.

18. Sadə cümlənin şəxsə görə növləri əsasında ardıcıllığı müəyyən edin.

- Təbrizdən ayrılmağına izin verməmişdilər.
- Şeytanın adını çək, qulağını bur.
- Qış fəsli idi.
- Ancaq onun yaşaması məni ruhlandırır.

1. müəyyən şəxsli cümlə
2. qeyri-müəyyən şəxsli cümlə
3. ümumi şəxsli cümlə
4. şəxssiz cümlə

A) 1,3,2,4 B) 2,3,4,1 C) 2,3,1,4 D) 3,4,1,2 E) 1,4,2,3

19. Nümunədə işlənmiş feillərlə bağlı doğru fikirləri müəyyən edin.

Pəncərədən həyətə baxanda divar dibində eşələnən toyuqdan, əncir ağacının altında yatan ağ pişikdən başqa, bir şey görməzdin. (Mir Cəlal)

1. Təsriflənən feil quruluşca düzəltmədir.
2. Üçü birləşmə əmələ gətirmişdir.
3. Yalnız biri qayıdış növdədir.
4. Feili sifətlər indiki zaman məzmunu ifadə edir.
5. Hamısı təsirsizdir.

A) 1,3,5 B) 1,2,4 C) 2,3,5 D) 2,3,4 E) 1,4,5

20. Hansı cümlələrin tərkibində ismə aid qrammatik şəkilçi *qəbul etmədən* isimləşən söz var?
1. Bu cəsur oğlan Qarabağ qazisidir.

2. Xəstə təbəssümlə həkimə minnətdarlıq etdi.
3. Bu qoçaq ən fəal təbliğatçıdır. 4. İndi sonuncu haqda fikirləşmək lazımdır.
5. O, körpəni xilas etdi.

A) 2,3,5 B) 1,4,5 C) 1,3 D) 1,2 E) 2,3,4

21. Mətnə əsasən evfemizmlərin meydana çıxmasının səbəbi sayıla *bilməz*:

Evfemizmlər sözlərin mənasını yumşaltmaq, onları nəzakətli və ya "təhlükəsiz" etmək məqsədilə yaranmışdır. Tabular inkişafın ilk pillələri ilə bağlıdırsa, evfemizm cəmiyyətin yüksək inkişaf pilləsində meydana çıxmışdır. Ölmək əvəzinə, dünyasını dəyişmək; qocalmaq əvəzinə, saqqalına dən düşmək; canavar əvəzinə, ağzıqara və s. evfemizmlərdir. Bəzən senzor yasağı və ya dövlət sirri ilə əlaqədar olaraq işlədilən şərti işarələr, şərti adlar da evfemizm hesab olunur.

Sosial və şəxslərarası münasibətlərdə evfemizmlərdən istifadənin əsas məqsədi həmsöhbətlə kommunikativ konfliktlərdən və uğursuz anlaşılmadan qaçmaq cəhdidir. Bu növ evfemizmlərdə adlandırma daha nəzakətli formada olur. Məsələn: kar – zəif eşidən, qulaqdan zəif; kor – gözü zəif tipli ifadələr həmsöhbətdə kommunikativ diskomfort yaratmamaq məqsədi daşıyır.

A) Fikri yumşaltmaq ehtiyacı.
B) Dövlətin müəyyən məsələləri gizli saxlamaq istəyi.
C) Tabuları aradan qaldırmaq zərurəti.
D) Senzuradan qorunmağın lazım gəlməsi.
E) Cəmiyyətin inkişafı.

22. Mətn əsasında üslubi baxımdan doğru olanları müəyyən edin.

Evfemizmlər sözlərin mənasını yumşaltmaq, onları nəzakətli və ya "təhlükəsiz" etmək məqsədilə yaranmışdır. Tabular inkişafın ilk pillələri ilə bağlıdırsa, evfemizm cəmiyyətin yüksək inkişaf pilləsində meydana çıxmışdır. Ölmək əvəzinə, dünyasını dəyişmək; qocalmaq əvəzinə, saqqalına dən düşmək; canavar əvəzinə, ağzıqara və s. evfemizmlərdir. Bəzən senzor yasağı və ya dövlət sirri ilə əlaqədar olaraq işlədilən şərti işarələr, şərti adlar da evfemizm hesab olunur.

Sosial və şəxslərarası münasibətlərdə evfemizmlərin istifadəsinin əsas məqsədi həmsöhbətlə kommunikativ konfliktlərdən və uğursuz anlaşılmadan qaçmaq cəhdidir. Bu növ evfemizmlərdə adlandırma daha nəzakətli formada olur. Məsələn: kar – zəif eşidən, qulaqdan zəif; kor – gözü zəif tipli ifadələr həmsöhbətdə kommunikativ diskomfort yaratmamaq məqsədi daşıyır.

1. Xalq dilinə yaxındır.
2. Söz və ifadələrin hamısı eyni üslubi funksiya daşımır.
3. İzahetməyə, şərhetməyə əsaslanır.
4. Qəzet, jurnal, eləcə də radio dilinə uyğundur.
5. Təhkiyəyə, nəqletməyə əsaslanır.

A) 2,3 B) 3,4,5 C) 2,4 D) 1,2 E) 1,3,5

23. Mətn əsasında müəyyən etmək olar:

Evfemizmlər sözlərin mənasını yumşaltmaq, onları nəzakətli və ya "təhlükəsiz" etmək məqsədilə yaranmışdır. Tabular inkişafın ilk pillələri ilə bağlıdırsa, evfemizm cəmiyyətin yüksək inkişaf pilləsində meydana çıxmışdır. Ölmək əvəzinə, dünyasını dəyişmək; qocalmaq əvəzinə, saqqalına dən düşmək; canavar əvəzinə, ağzıqara və s. evfemizmlərdir. Bəzən senzor yasağı və ya dövlət sirri ilə əlaqədar olaraq işlədilən şərti işarələr, şərti adlar da evfemizm hesab olunur.

Sosial və şəxslərarası münasibətlərdə evfemizmlərin istifadəsinin əsas məqsədi həmsöhbətlə kommunikativ konfliktlərdən və uğursuz anlaşılmadan qaçmaq cəhdidir. Bu növ evfemizmlərdə

adlandırma daha nəzakətli formada olur. Məsələn: kar – zəif eşidən, qulaqdan zəif; kor – gözü zəif tipli ifadələr həmsöhbətdə kommunikativ diskomfort yaratmamaq məqsədi daşıyır.

Evfemizmlər...

1. ünsiyyət zamanı müsbət münasibətləri qoruya bilir.
2. sosial ədalətsizliyi aradan qaldırır.
3. uğursuz vəziyyətlərin qarşısını alır.
4. yığcam danışığa imkan yaradır.

A) 1,4 B) 2,3 C) 3,4 D) 1,3 E) 2,4

24. Fərqləndirilmiş ifadələr əsasında Eyler-Venn diaqramındakı doğru fikirləri müəyyən edin.

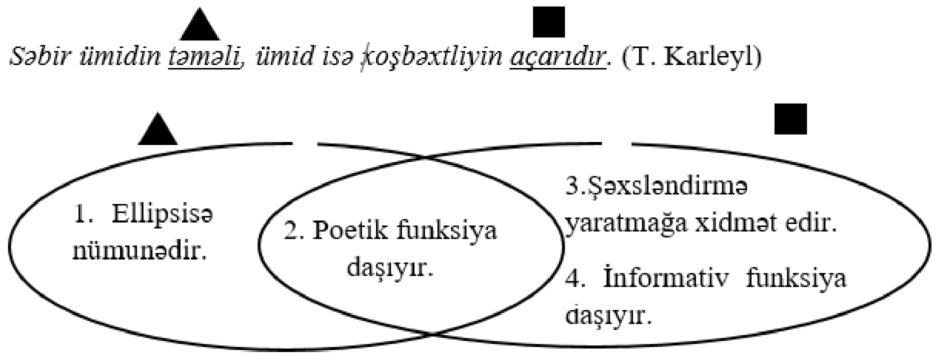

A) 1,4 B) 2,4 C) 3,4 D) 1,2 E) 2,3

25. Mətn əsasında müəyyən etmək mümkündür:

Tunc mis ilə qalayın qarışığıdır. Bu çox qiymətli metaldır, çünki təmiz misdən qat-qat möhkəmdir. Təbiətdə tunc yoxdur. Tuncu ilk dəfə bizim eradan 3000 il əvvəl Aralıq dənizinin şərq sahilində əldə etməyə başlayıblar. Daha 1000 il sonra tunc Avropada da meydana çıxdı.

1. Tuncun qiymətli olmasının səbəbini
2. Misin tərkibində tunc olduğunu
3. Süni yolla metal alındığını
4. Dənizdən saf metal çıxarıldığını
5. Avropada da tunc olduğunu

A) 1,3,5 B) 3,4 C) 1,2,4 D) 2,5 E) 4,5

26. Altından xətt çəkilmiş sözlərə aiddir:

Tanınmışlar da zəlzələ bölgəsinə getdilər.
Məşhurlar beynəlxalq təşkilatlara müraciət etdilər.

1. Bir-biri ilə sinonimdir.
2. Fərqli tələffüz olunur.
3. Yerinə görə bir-birinin qarşılığı ola bilər.
4. Quruluşca sadədir.
5. Əşyanın əlamətini bildirən nitq hissəsidir.

A) 2,3 B) 3,4,5 C) 1,2,4 D) 2,5 E) 1,5

27. Mətnin üslubu ilə bağlı *yanlış* fikirlərdir:

Biri susuzluqdan can verən zaman
Deyirdi, xoşbəxtdir suda boğulan.
Bir yolçu soruşdu: "Fərq varmı bunda,
Ya quruda olsun adam, ya suda?"
Can verən dedi ki, məqsəd başqadır,
Mənim susuzluğum ancaq eşqədir.
Aşiq ol, cananın ətəyindən tut,
Canını qurban ver, aləmi unut.

1. Dramatik əsərlərlə eyni üslubdadır.
2. Standart forması olan üsluba aiddir.
3. İnformativ funksiya daşıyan sözlərdən istifadə edilməyib.
4. Aid olduğu üslub aparıcı üslublardan biridir.
5. Altından xətt çəkilmiş misraların hər ikisində bədii təzaddan istifadə edilib.

A) 1,2 B) 1,3,5 C) 2,3,5 D) 4,5 E) 2,4

28. Hansı cümlədə fərqləndirilmiş söz mənasına uyğun olaraq mötərizədə verilmiş sözlə əvəz edilə bilər?

1. ***Təlqin*** (təşviq) vasitəsilə insanların hərəkətlərinə təsir etmək mümkündür.
2. Bu gün ***ekoloji*** (qlobal) problemlərin həlli vacib məsələlərdən biridir.
3. Yazıçı üçün azadlıq xüsusilə vacibdir, onun üçün bu, ***ehkamdır*** (qanundur).
4. Nigarançılığı artıqca ***iztirab*** (qorxu) hissi qəlbinə hakim kəsilirdi.
5. Belə bir mövzuda yazmaq xüsusi səriştə, yanaşma, ***erudisiya*** (dünyagörüşü) tələb edir.
6. Eynəkli kişi öz aralarında pıçıldaşan adamları ***təşəxxüslə*** (təkəbbürlə) süzürdü.

A) 1,3,4 B) 2,4,6 C) 2,5,6 D) 1,2,4 E) 3,5,6

29. *İdi, imiş* köməkçi sözləri (hissəcikləri) ilə bağlı uyğunluğu müəyyən edin.

1. Həm bitişik, həm də ayrı yazıla bildiyi sözdür.

2. Bitişik yazılmadığı sözdür.

a. gəl
b. gəlməli
c. oxuya
d. sadə
e. danışdı

A) 1-a; 2-d,e
B) 1-c,d; 2-a,b
C) 1-e; 2-c,b
D) 1-b; 2-a,e
E) 1-b,c; 2-d

30. Cümlələrə əsasən müqayisə cədvəlindəki *uyğunsuzluğu* müəyyən edin.

▲ Günəşin şüaları pəncərədən içəri düşdü, Mehmanın gözləri qamaşdı.

■ Tamaşa sona çatdı, hərə evə bir cür təəssüratla qayıtdı.

<table>
<tr><td>▲</td><td>■</td></tr>
<tr><td>1. II hissədə baş verən hadisə I hissədəki hadisənin nəticəsidir.</td><td>2. Tərkib hissələri arasında tabesizlik əlaqəsi var.</td></tr>
<tr><td colspan="2">3. Komponentləri müəyyən şəxsli sadə cümlələrdən ibarətdir.
4. Cümlələrin xəbərləri şühudi keçmiş zamanda olan feillə ifadə olunmuşdur.
5. Komponentləri nəqli cümlələrdir.</td></tr>
</table>

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

31. Qoşma janrında olan şeirlərin hamısında eyni olur:

1. mövzu
2. vəzn
3. bəndlərin sayı
4. misradakı hecaların sayı

A) 3,4 B) 1,2 C) 2,3 D) 2,4 E) 1,3

32. M. Arazın “Əsgər məktubu” şeirində daha qabarıq ifadə olunur:

A) vətən keşikçisinin tərənnümü
B) insanların birliyi
C) məktublardakı narahatlıq
D) silahın gücü
E) düşmən üzərində qələbə

33. “Koroğlu” dastanındakı Keçəl Həmzə obrazı ilə bağlı doğru fikirləri müəyyən edin.

1. Dəyirmançını aldadaraq onun yerinə keçməyə nail olur.
2. Çənlibel adamlarından insani münasibət gördükdə Hasan paşaya verdiyi sözü unudur.
3. İşgüzarlığını görən Çənlibel xanımlarının və dəlilərin ona hörməti artır.
4. Hasan paşadan bəylik almaq üçün Qıratın dalınca Çənlibelə yollanır.

A) 1,3 B) 1,2 C) 2,3 D) 3,4 E) 1,4

34. S. S. Axundovun “Nurəddin” hekayəsinin məzmunu ilə bağlı *uyğunsuzluğu* müəyyən edin.

1. Hacı Nəsir – ikinci evliliyinin yanlış olduğunu anlayır.
2. Gülpəri – Hacı Nəsirin ölümündən sonra xidmətçilərlə kobud rəftar edir.
3. Bahar – Gülpəri ilə mübarizənin mümkünsüz olduğunu anlayıb evdən gedir.
4. Əmiraslan – atasının ümidlərini doğrultmur.
5. Cənnətəli – küçədə diləndirmək üçün uşaq tapdığına sevinir.

A) 1,5 B) 1,2 C) 3,5 D) 3,4 E) 2,4

35. M. Müşfiqin “Həyat sevgisi” şeirində əksini *tapmamışdır*:

A) təbiət təsvirləri
B) narahat düşüncələr
C) xilas olmağa çağırış

D) həyata bağlılıq
E) dostlara sevgi

36. S. Rüstəmin "Təbrizim" şeiri ilə bağlı doğru fikirləri müəyyən edin.

Lirik qəhrəman ...

1. Təbrizin həm xoş, həm də kədərli halına şərikdir.
2. yadellilərə qarşı mübarizənin ön sıralarındadır.
3. nikbin əhvali-ruhiyyədədir.
4. Təbrizin dərdlərindən xəbərdardır.
5. iki qardaşı ayrı salanları lənətlə yad edir.

A) 2,3,5 B) 1,2,5 C) 1,3,4 D) 3,4,5 E) 1,2,4

37. İ. Əfəndiyevin "Xurşidbanu Natəvan" əsərində əksini tapmışdır:

1. sənətkarın xeyirxah əməlləri
2. çarizmin müstəmləkəçilik siyasəti
3. qadın hüquqsuzluğu
4. xalqın birliyi zərurəti
5. müharibənin fəsadları

A) 1,3,5 B) 1,2,5 C) 2,3,4 D) 3,4,5 E) 1,2,4

38. M. Füzulinin "Leyli və Məcnun" əsərinin kompozisiyasına aid olsa da, əsərin süjetinə aid d*eyil:*
A) Əsas surətlərin məktəb həyatı
B) Ananın narahatlığının səbəbi
C) Rum zəriflərinin Füzulidən xahişi
D) Qeysin anadan olması ilə bağlı məlumat
E) Leylinin anasının narahatlığı

39. Nümunə ilə bağlı doğru fikirləri müəyyən edin.

Yaxşı gündə sellər kimi çağlayan,
Yaman gündə dərd, qəm çəkib ağlayan,
Qəlbi qəlbə, gözü gözə bağlayan
Məhəbbətdir, məhəbbətdir, məhəbbət. (M. Azaflı)

1. İnversiya və təkrirdən istifadə olunmuşdur.
2. Qoşmanın orta bəndlərindən biridir.
3. Təşbeh, metafor və bədii təzad fikrin təsir gücünün artmasına xidmət edir.
4. Təsvir və təhkiyə əsasında yaradılmışdır.

A) 1,3 B) 1,2 C) 2,3 D) 3,4 E) 1,4

40. N. Gəncəvinin "Sultan Səncər və qarı" əsəri ilə bağlı uyğunluğu müəyyən edin.

1. Sultan Səncər
2. Darğa

a. Qarını cinayətkara dəstək olmaqda günahlandırır.
b. Xalqı cəhalətdə saxlamağa çalışır.

c. Yetimlərin malını mənimsəyir.
d. “Talançı” adlandırılır.
e. İşini sərxoş vəziyyətdə icra edir.

A) 1 – b,d; 2 – a

B) 1 – a,c; 2 – b, d

C) 1 – c,e; 2 – a

D) 1 – c,d; 2 – a,e

E) 1 – c; 2 – b,e

41. C.Cabbarlının “Oqtay Eloğlu” əsərində Firəngiz səhnədə öldürülür. Oqtaya görə, Firəngizi öldürəni kim mühakimə etməlidir?

A) tamaşaçılar
B) Firəngizin qohumları
C) məhkəmə
D) xalq
E) teatrın rəhbərliyi

42. Q. Zakirin əsərlərinə əsasən Eyler-Venn diaqramında ? (sual) işarəsinin yerinə uyğun fikirləri müəyyən edin.

“Durnalar” **“Badi-səba, mənim dərdi-dilimi...”**

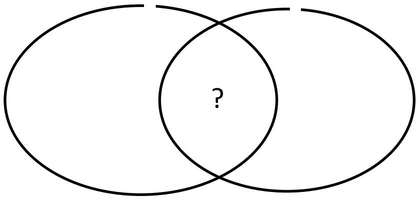

1. Lirik qəhrəman istəklisi ilə birbaşa ünsiyyətdə deyil.
2. Müraciət obyektindən istifadə olunub.
3. Ehtiyatlı olmaq tövsiyə olunur.
4. Lirik qəhrəman ittihamçı kimi çıxış edir.

A) 3,4 B) 1,4 C) 2,3 D) 1,3 E) 1,2

43. “Dərzi şagirdi Əhməd” əsərinin məzmuna aiddir:
1. problemin bir gənc tərəfindən həll olunması
2. qaravəlli janrından da istifadə edilməsi
3. çətin sınaqlarla üzləşmə
4. şah qızı ilə yoxsul oğlanın məhəbbəti
5. dialoqlardan istifadə edilməsi

A) 2,3,4 B) 1,5 C) 2,5 D) 1,3,4 E) 1,2,4

44. M. F. Axundzadənin “Aldanmış kəvakib” povestinə əsasən cədvəldəki *yanlış* fikirləri müəyyən edin.

	Şəxs	Səbəb	Nəticə

1.	Axund Səməd	Münəccimbaşı ilə ədavəti var.	Münəccimbaşını öldürtməyə çalışır.
2.	Mirzə Möhsün	Qoşun əhlinin məvacibinin verilməsinin qarşısını alır.	Dövlət xəzinəsinin mədaxili artır.
3.	Yusif Sərrac	Özünü ulduzların qəzəbindən qorumaq istəyir.	Əvvəlki şahın əyanları Ərk qalasına salınır.
4.	Miraxur	Yay fəslində padşahlıq atlarını yaylağa aparır.	Xalq əzab-əziyyətə düçar olur.
5.	Mövlana Cəmaləddin	Ulduzların təsirini Şah Abbasdan uzaqlaşdırmağın mümkünlüyünü düşünür.	Yusif Sərracın hakimiyyətə gətirilməsini təklif edir.

A) 1,3,5 B) 1,2 C) 2,3,5 D) 3,4 E) 1,4

45. ***Milli-mənəvi dəyərlərə hörmət və ehtiram bu obrazı qisasdan uzaqlaşdırıb ucaldır, humanizmi ən yüksək dəyər səviyyəsinə qaldırır.*** **Bu fikirlər hansı obraz haqqındadır?**

A) Yusif şah *(M. F. Axundzadə. "Aldanmış kəvakib")*
B) Ana *(S. Vurğun. "Ananın öyüdü")*
C) Səlma *(H. Cavid. "Ana")*
D) Zəhrabəyim ana *(C. Məmmədquluzadə. "Ana")*
E) Həmidə xala *(Anar. "Keçən ilin son gecəsi")*

46. Ç.Aytmatovun "Əsrə bərabər gün" romanının baş qəhrəmanına aiddir:

1. Onun timsalında ziyalı bir insanın mənəvi böyüklüyü təqdim olunur.
2. Zəngin həyat təcrübəsi var, müharibədə iştirak etsə də, müxtəlif vəziyyətlərlə qarşılaşsa da, həyat mövqeyi dəyişməmişdir.
3. Milli hisslərdən uzaqlaşmış, soykökünə yad olmuş insanlara səhvlərini etiraf etdirməyə nail olur.
4. Ölümdən sonrakı həyatında əfsanəvi çevrilmə baş verəcəyinə ümid edir.
5. Dostunun vəsiyyətini yerinə yetirməyə çalışır.
6. Dəfn günü qarşılaşdığı manqurtlar onun insanlığın gələcəyinə olan inamına ağır zərbə vurur.

A) 1,3,4,6 B) 2,4,5 C) 1,2,5 D) 2,3,4,6 E) 1,4,5,6

47. S. Vurğunun "Vaqif " pyesində oğlu Əli bəylə zindana salınan Vaqif həyatından narazılıq edərkən öz əsərindən bir parça söyləyir. Həmin parça Vaqifin hansı əsərindəndir?

A) "Bax" B) "Görmədim" C) "Hayıf ki, yoxdur" D) "Küsmüşəm" E) "Durnalar"

48. M. Şəhriyarın "Heydərbabaya salam" əsərinin forma xüsusiyyətləri ilə bağlı *yanlış* fikri müəyyən edin.

A) Bütöv söz prinsipinə əsaslanan vəzndə yazılıb.
B) İkiyə parçalanmış xalqın, torpağın harayı da var.
C) Bəndlər şəklində, beşlik şeir şəklində yazılmışdır.
D) İki hissədən ibarətdir.
E) Əvvəldən axıradək epik təhkiyə üstünlük təşkil edir.

49. Hansı əsərin ideyasının əsasında *"Nəsillər arasındakı qırılmazlığın qorunması mənəviəxlaqi cəhətdən insan həyatının mənasıdır"* fikri dayanır?

A) "Qaytar ana borcunu" *(Ə. Kərim)*
B) "Dəli Kür" *(İ. Şıxlı)*
C) "Açıq kitab" *(Mir Cəlal)*

D) “Zəhər” *(İ. Hüseynov)*
E) “Keçən ilin son gecəsi” *(Anar)*

50. Hansı əsərin adında epitet və metonimiya işlənmişdir?
A) “Əsir Azərbaycanım” *(A. İldırım)*
B) “Aldanmış kəvakib” *(M. F. Axundzadə)*
C) “Gələcək gün” *(M. İbrahimov)*
D) “Səsli qız” *(Ə. Cavad)*
E) “Açıq kitab” *(Mir Cəlal)*

51. *“Səhvlər üzərində iş apararkən şagird müəllimdən səhvlərinin izahını soruşduqda müəllim şagirdə yönəldici suallar verir və səhvini özünün müəyyənləşdirməsinə şərait yaradır”.* **Müəllimin bu fəaliyyətinin məqsədi barədə deyilən fikirlərdən biri doğrudur?**
A) Müəllim şagirdin sağlam mənəvi - psixoloji mühitdə öyrənməsini təmin etməyə çalışır.
B) Müəllimin yönəldici sual verməsi şagirddə özünüqiymətləndirmə bacarığı formalaşdırır.
C) Şagirdin öz səhvini düzəltməyə şərait yaratmaqla düzgün nəticə çıxarmasına və daha çox öyrənməsinə şərait yaradır.
D) Gələcəkdə öyrənmə prosesində əhəmiyyətli olduğu üçün müəllim şagirdin deklarativ biliklərini möhkəmlətməyə çalışır.
E) Şagirdin yaradıcı təfəkkürünü inkişaf etdirir.

52. Verilənlərdən biri konstruktiv rəy *deyil*:
A) Əhsən! Cavablarını akademik cəhətdən yaxşı əsaslandırırsan, lakin həyatdan nümunə gətirməkdə çətinlik çəkirsən. Çalış ki, oxuduğun informasiyanı həyatla əlaqələndirəsən. Onda daha yaxşı nəticələr əldə edə bilərsən.
B) Afərin! Suala ən doğru cavabı sən verdin, verdiyin cavab ətraflı və anlaşıqlı idi. Sinif yoldaşların üçün də faydalı oldu. Gələcəkdə də məsələlərə bu şəkildə yanaş.
C) Komanda işində əməkdaşlığın yaxşıdır, yoldaşlarını sona qədər dinləyirsən, lazım gələndə kömək edirsən, bir az səs tonunu idarə etməyi öyrənməyə ehtiyac var. Bəzən çox ucadan danışırsan, buna diqqət elə.
D) Səfəvilər dövləti haqqında ətraflı məlumat verdin, lakin hadisələrin ardıcıllığını bəzən pozurdun. Nitqini təşkil edərkən xronologiyaya və səbəb-nətivə əlaqələrinə diqqət yetir.
E) Afərin! Hərfləri düzgün yazırsan, bir az maili xətləri çəkməkdə çətinlik çəkirsən. Bunun üzərində işlə və çoxlu məşq elə.

53. *Müəllim şagirdlərdə dinləyib-anlama, nəticə çıxarma, ümumiləşdirmə, sual tərtibetmə, fikir əsaslandırma və s. yumşaq bacarıqları eyni anda inkişaf etdirmək istəyir.* **Bu zaman hansı iş formasından istifadə etməsi səmərəli olar?**
A) BİBÖ
B) Beyin həmləsi
C) Klaster
D) Debat
E) 4N1KH

54. ***Yanlış*** **fikri müəyyənləşdirin.**
A) Öyrənmə fəaliyyətləri qoyulan təlim nəticələrinə çatmaq üçün dərsin hər bir mərhələsində sinifdə görülən işləri təsvir edir.
B) Müəllim təlim nəticəsinə uyğun olaraq sinif fəaliyyətlərinin bütün sinif, kiçik qruplar və ya fərdi iş formasında olacağına əvvəlcədən qərar verməlidir.

C) Öyrənmə fəaliyyətləri dərsin son məqsədi deyil, ona çatmaq üçün yerinə yetirilən tapşırıqlar, görülən işlərdir.
D) Öyrənmə fəaliyyəti təlim nəticələrinə və qiymətləndirmə meyarlarına xidmət etməlidir.
E) Öyrənmə fəaliyyətində şagirdlərin təlim nəticələrinə nail olub - olmadığını nə ilə və necə ölçə biləcəyini qeyd edir.

55. *Müəllim dərsini "Zərərli vərdişlərin insan orqanizminə təsiri" mövzusu əsasında təşkil edir. Daha sonra şagirdləri qruplara bölür və növbəti dərs onlara zərərli vərdişlərdən uzaqlaşma yollarını əks etdirən plakat hazırlamağı tapşırır.* **Bu zaman müəllim hansı inteqrasiyanı reallaşdırmış olur?**

A) Fəndaxili (üfüqi)
B) Fəndaxili (şaquli)
C) Fənlərarası/fənnüstü
D) Yalnız fənnüstü
E) Fəndaxili və fənlərarası

56. *"İki şagird arasında konflikt yaranmışdır. Şagirdlərdən birinin valideyni tələb edir ki, digər şagird sinifdən çıxarılsın".* **Bu situasiyada müəllimin atdığı hansı addım doğru hesab edilə bilər?**
A) Müəllim ümumi valideyn iclası keçirir və bu problemi hamı ilə birlikdə həll etməyə çalışır, çünki digər valideynlərin sözünün daha təsirli olacağını düşünür.
B) Özü problem həllinə çalışmadan şagirdləri və onların valideynlərini direktorun yanına aparır.
C) Şagirdlərin problemini bütün sinfin şagirdləri ilə müzakirə edir.
D) Müəllim şagirdin sinifdən çıxarılmasını tələb edən valideynlə fərdi şəkildə danışır və onda empatiya hissi yaratmağa çalışır.
E) Müəllim bu məsələni həmin dəqiqə pedaqoji şuraya çıxardır və müzakirəsini tələb edir.

57. *"Müəllim şagirdlərə vaxtlarını səmərəli idarə etməyi öyrətmək üçün hər gün gündəlik rejimlərini hazırlamağa, daha sonra bu rejimə riayət edib-etmələrini müzakirə etməyə sövq edir".*
Tapşırıq haqqında verilmiş hansı fikir *yanlışdır*?
A) Tapşırıq şagirddə metakoqnitiv bilik formalaşdırır.
B) Tapşırıq şagirdin tənqidi düşüncəsini inkişaf etdirir.
C) Vaxtın səmərəli idarəedilməsi bacarığını formalaşdırmağa xidmət edir.
D) Müəllim şagirddə özünüqiymətləndirmə bacarığı formalaşdırır.
E) Tapşırıq şagirdlərin yaradıcı təfəkkürünü inkişaf etdirməyə xidmət edir.

58. Hansı fəaliyyət effektiv müəllim-şagird münasibətlərinin yaranmasına mane ola bilər?
A) Şagirdin uğursuzluqlarını qeyd edərkən onun həll yollarını göstərmək
B) Digərlərini həvəsləndirmək üçün nəticələri yüksək olan şagirdi hər zaman sinfə nümunə göstərmək
C) Şagirdlərlə ünsiyyət zamanı onların mənfi cəhətləri ilə yanaşı müsbət tərəfləri barədə də söhbətlər aparmaq
D) Şagirdlərin problemləri ilə maraqlanmaq, onlara psixoloji dəstək göstərmək
E) Sinifdə yarana biləcək hər hansı bullinqin qarşısını almaq üçün qabaqlayıcı tədbirlər təşkil etmək

59. Hansı tapşırıq açıq tiplidir?
A) Poemanın əsas ideyasını müəyyənləşdirin.
B) Əsərdəki obrazların xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirin.
C) Əsərin baş qəhrəmanına münasibət bildirin.
D) Cümləni sintaktik təhlil edin və cümlə üzvlərinin ifadə vasitəsini söyləyin.
E) Ədibin yaradıcılığının əsas xüsusiyyətlərini söyləyin.

60. *"C. Məmmədquluzadənin "Poçt qutusu" əsərində Novruzəli obrazını təsvir etməklə müəllif nəyi demək istəyib?"* **Tapşırıq idrak taksonomiyasının hansı mərhələsinə uyğundur?**

A) təhlil etmək

B) tətbiq etmək

C) anlamaq və tətbiq etmək

D) dəyərləndirmək

E) yaratmaq